Corpul Voluntarilor români în Rusia.

Conferință ținută la Reuniunea de lectură din Lugoj în 6 Martie 1921

de: Dr. PETRU NEMOIAN.

Prețul 3 Lei.

Tipografia „Națională", Lugoj 1921. 131

Corpul Voluntarilor români în Rusia.

Conferinţă ţinută la Reuniunea de lectură din Lugoj în 6 Martie 1921

de: Dr. PETRU NEMOIAN.

Tipografia „Naţională", Lugoj 1921. 131

BIBLIOTECA JUDEȚEANA
REVISTA
Str. 7 1843/72
B
169/80

Doamnelor și Domnilor,

Pentru a arăta grelele condițiuni în care am ajuns eu și mulți alții ostași ai armatei române, ai armatei sângelui, cum se zicea pe atunci, ar trebui să vă descriu întâi de toate stările care domneau în Rusia, să vă arăt felul nostru de traiu, tratamentul de care am avut parte și numai apoi să sper că v-am făcut să înțelegeți importanța chestiunii pe care mi-am propus a o desvolta în fața D-niilor Voastre astăzi.

Dar pe cât de infinită este Rusia, pe atât de infinite erau și peripețiile care au îngreuiat viața noastră de oameni și de români. Nu aș putea să vi-le descriu nici din motivul că, însemnările mele în această direcție nu-mi stau la îndemână și nu mi-ar permite nici timpul ca să mă extind asupra lor. De aceia sunt nevoit să încep deadreptul cu înființarea Corpului voluntarilor români.

Expunând D-niilor Voastre fazele prin care au trecut prizonierii până au ajuns pe pământul visurilor noastre, voi căuta să dau, ici colo, câte o explicațiune a stărilor din Rusia, pentru ca să puteți înțelege o acțiune care nu este îndeajuns cunoscută și apreciată. Voi merge cu firul povestirilor până la grandioasa primire a Ardelenilor la Iași, unde începe o epocă nouă care, după cât

sunt informat, a fost lucrată de un om mai competent ca mine, care o cunoaşte mai bine.

Vă aduceti, de sigur, cu toţii aminte, că războiul mondial, care din moment ce s'a declarat a făcut lumină clară în capul atâtor popoare, pe noi, Românii, ne-a găsit complect nepregătiţi şi ne-a dezorientat şi mai mult. In această dezorientare a noastră ne-am purtat capetele plecate în direcţie opusă, contrară intereselor noastre naţionale, alături de stăpânii de cari, de altfel, doriam cu toţii să ne scăpăm. Acestei dezorientări se datoreşte că capetele a zeci şi sute de mii de Români s'au plecat la pământ pe vecie, îngrăşind cu sânge românesc pământul Europei şi chiar al Aziei. A fost prea mare norocul şi prea bun D-zeu, că s'au întâlnit, totuşi, în stepele Rusiei 120.000 de prizonieri români, ca în aceiaşi dezorientare de acasă să-şi ducă viaţa amărâtă şi chinuită de atâtea şi grele gânduri. 120.000 de capete plecate îşi serveau servil stăpânii şi în stepele Rusiei, pe Nemţi şi Unguri. Timp de doi ani de zile, din 1914 până în 1916, Românul Ardelean şi Bănăţean a lucrat Rusului sub conducerea Ungurilor şi Nemţilor, fără să scape o clipă măcar de ochii scrutători ai stăpânului de acasă.

Trei ani de zile au colindat prin toate centrele Rusiei reprezentanţii Crucei Roşii Germane, Austriece, Svedeze etc. fără ca din darurile ce se distribuiau să i-se fi făcut vre-odată parte şi Românului. De soarta lui nu s'a îngrijit nimeni, nici din Ardeal şi nici din vechiul Regat. Şi, ca să arăt cauzele acestei condamnabile neglijente, ar trebui să vă atrag atenţiunea asupra acelora ce se petrec înaintea ochilor D-voastră de doi ani încoace şi cred că aţi înţeles. In tot timpul prizoneriei mele — timp de doi ani — un singur norvegian s'a găsit care a trimes în lagărul de prizonieri cărţi de literatură română.

Aceasta era starea noastră a prizonierilor din Rusia, când, în sfârşit, au sunat clopotele dela Mitropolie, vestind plinirea vremilor, învierea neamului românesc. Capetele plecate s'au ridicat la această mult dorită veste, sufletele lâncezite de şirul lung al decepţiilor au tresărit şi instinctul naţional, singura putere ce ne-a conservat naţionalitatea în cursul veacurilor fără număr de robie, a făcut ca inimile acestor îndoiţi robi să bată cu o putere de necrezut. Sunt convins, Doamnelor şi Domnilor, că este ultimul act, pe care poporul nostru l-a mai putut face fără şcoală, fără educaţie naţională. In istoria viitoare nu cred ca, singur instinctul naţional să îndrumeze căile neamului nostru. Şi dacă admiteţi cu mine că este ultimul act în sensul de mai sus, să-mi daţi voie să observ că el nu este apreciat şi cunoscut după cum se cuvine.

Intr'adevăr, elanul de însufleţire al prizonierilor români a fost cât se poate de măreţ. După relatările ziarelor ruse de atunci, simpla ştire a declarării de război a României a făcut ca, patruzeci de mii de Români să-şi ridice semeţ capul şi să-şi ceară înrolarea în armata română. Singură neglijenţa de care v'am vorbit a fost vinovată, că lucrurile s'au oprit aci, căci nu a avut nimeni prevederea ca, pentru acest caz să se încheie o convenţie oarecare cu guvernul Rusiei. A trebuit tot noi, prizonierii, să stăruim pe lângă Comandamentele ruse, în cele mai multe cazuri germanofile, turcofile sau austrofile, ca să atragem atenţiunea asupra noastră. Cât de puţin înţelegeau Ruşii intenţiunile noastre e suficent să amintesc că, mulţi prizonieri au fost arestaţi pentru stăruinţele lor de a fi trimişi ca voluntari şi a fost nevoie de multe şi repetate interveniri ca să li-se recunoască din nou drepturile nu prea largi de prizonieri. Şi este foarte bine că nu s-a ştiut ceiace ştim astăzi, căci din elanul nostru nu s'ar fi ales nimic. Le-

am putea fi chiar recunoscători Ruşilor pentru acest tratament, căci ne-a făcut ca toate umilinţele, toată ruşinea să o descărcăm în capul lor. Dar, în sfârşit, părea că biruim. Marele Stat major rus, sub presiunea rapoartelor din întreaga Rusie, s'a văzut nevoit să concentreze la Darniţa, lângă Kiev, ofiţerii şi gradaţii intelectuali, ca astfel să pună capăt conflictelor dintre noi şi Comandamentele ruse pe de o parte, şi dintre prizonierii maghiari şi austrieci pe de alta.

La sfârşitul lunei lui Decemvrie 1916, au sosit la Darniţa, lângă Kiev, vre-o 250 de ofiţeri şi 1200 de gradaţi ca să continue şi aici calvarul umilinţelor din cauza generalului rus, von Eiche, comandantul lagărului şi garnizoanei, german de origine şi de sentimente.

In viaţa noastră nici aici nu s-a produs nici o schimbare. Drepturile noastre nu au depăşit pe acelea ale prizonierilor. Singurul avantaj a fost doar că comuna Darniţa, loc de viligiatură pentru populaţiunea din Kiev, se găsea în mijlocul unei admirabile păduri de brad, care, după plecarea noastră, prezenta tristul tablou al pădurilor noastre de aici, după devastarea din vremea revoluţiei. Căci uitasem să spui că, Darniţa era loc de viligiatură numai vara, iar noi sosisem în plină iarnă, cu un ger de 30 de grade.

Dela sfârşitul lui Decemvrie şi până la sfârşitul lui Februarie, nu ştiam ce se va întâmplà cu noi. De la Iaşi nu venea nici o ştire. Graniţa era închisă în mod ermetic de par'că nici nu aveam front comun cu Ruşii. Călătorii care veneau din Moldova şi treceau prin Kiev, fie la Petrograd, fie în Franţa, nu ştiau să ne spuie nimic cu privire la viitorul nostru. Ba nu odată s'a întâmplat că ne-au bruscat şi inconştienţi treceau mai departe.

După cum am aflat mai târziu, abia la 23 Februarie 1917 a fost însărcinat cu organizarea corpului volun-

tarilor, Lt.-Colonelul C. G. Pietraru care, deşi ne-a cercetat la Darniţa, nu a putut să ne promită nimic, deoarece cu guvernul rus nu se încheiase nici o convenţie. Iar, când D-sa a primit autorizaţia, a izbucnit prima revoluţie, cea politică, astfel că, vreme îndelungată nu ştia cui să se adreseze. Firește că voluntarii concentraţi la Darniţa, ajunşi în mizerie şi alarmaţi de multele ştiri tendenţioase, se agitau într'un mod desperat şi nu odată îşi descărcau năcazul asupra guvernului şi asupra ţării. Dar, cum în fiecare rău este şi un bine, aceste vremuri agitate au născut primul document din partea Românilor din Austro-Ungaria, care a arătat în faţa lumii sus şi tare voinţa neclintită a acestor părţi. Căci se credea că, cele redactate acasă, nu pot fi expresia liberă a Românilor. In legătură cu acest act am spus cu altă ocazie că este primul act de unire al Românilor din Austro-Ungaria cu Regatul, iar Darniţa este prima noastră Alba-Iulie. Şi cred că nu am exagerat. In cursul războiului mondial acest act a legitimat pentru prima oră aspiraţiunile noastre, atrăgând atenţiunea străinătăţii asupra voinţii unui popor, a cărui problemă nici chiar pentru aliaţi nu exista. Imi iau voie să vă citesc acest Act al Unirii, votat la Darniţa de lângă Kiev, capitala Ucrainei:

Guvernului provizoriu al Rusiei. Sfatul deputaţilor, muncitorilor şi soldaţilor din Petrograd, Tuturor statelor aliate şi neutre prin reprezentanţii lor în Rusia.

Noi, corpul voluntarilor armatei române, ofiţeri, subofiţeri şi soldaţi de naţiune română de pe teritoriul monarchiei Austro-Ungare, foşti prizonieri de război în Rusia; noi, cari cu jertfa vieţii noastre suntem gata să întrăm în lupta pentru împlinirea idealului nostru: de a uni tot poporul, tot teritoriul ro-

mânesc din monarhia Austro-Ungară în una şi nedespărţită Românie liberă şi independentă, trimitem prin delegaţii noştrii salutul nostru cel mai călduros Rusiei democratice şi tuturor acelor luptători, cari au lucrat şi s'au jertfit pentru ea. Avem încredere în democraţia creată de revoluţia rusească şi îi dorim cea mai deplină izbândă în împlinirea programului ei, cu atât mai mult, că acel program democratic, atât politic cât şi social-economic şi cultural, e profesat de întreg poporul nostru de zeci şi sute de ani.

Nici nu se putea altfel, căci noi, cele 4 milioane de Români din monarhia Austro-Ungară suntem un popor absolut democratic, fără aristocraţie, fără capitalişti, fără proprietari mari, compus din ţărani, muncitori, meseriaşi şi intelectuali, ei înşişi în mare parte proletari.

Pentru acel program am dus luptă crâncenă nu numai noi, ci şi toate celelalte popoare subjugate ale monarhiei, la fel democratice cu noi: Cehii, Slovacii, Sârbii, Croaţii, Rutenii şi Italienii Am suferit prigoniri şi martiriu, dar n'am putut ajunge la nici un rezultat. Căci ne-am lovit încontinuu de zidul şovinismului brutal şi intolerant maghiar şi german.

Ori împlinirea programului nostru democrat însemna satisfacerea deplină a dreptelor uoastre cereri — postulate inerente ori cărei democraţii adevărate — de viaţă liberă şi independentă naţională, atât pe teren politic cât şi cultural şi economic. Dar aceasta ar fi însemnat sfârşitul stăpânirii absolutistice şi reducerea la adevărata lui valoare a elementului maghiar şi german, care, deşi în minoritate, voieşte să ne ţie în continuă sclăvie economică, culturală şi naţională; să ne răpească ce avem noi mai scump: limba, cultura şi averea chiar; să ne impună cu sila limba şi cultura lor, şi să-şi îmbogăţească micul lor capital numeric şi intelectual prin membre rupte din carnea şi sângele neamurilor noastre; ca apoi pe ruinele naţiunilor înghiţite să-şi zidească visul lor imperialist maghiar şi german, pe toată întinderea Europei centrale şi sud-ostice.

Dar noi, ca şi celelalte popoare, aliatele noastre

firești, ținem din tot sufletul să nu ne lăpădăm de națiunea noastră, orice s'ar întâmpla.

Pentru aceste cauze în Austro-Ungaria chestiile naționale primează totdeauna pe cele sociale; de aceea, până nu se vor deslega conform drepturilor ginților chestiunile de naționalitate, în Austro-Ungaria pace nu va fi, nici bună stare. Până atunci vor fi moarte și mincinoase orice reforme democratice. Până atunci în Austro-Ungaria vor fi cele mai multe privilegii, cele mai mari dări, cei mai mulți emigranți și cele mai mari mizerii. Până atunci Austro-Ungaria va fi un cuib de viespi, care va amenința în continuu pacea și viața liniștită a Europei întregi. Acest lucru l-au înțeles și multe partide socialiste din Austro-Ungaria, cari alături de noi au cerut și cer deslegarea dreaptă a chestiunii naționalităților.

Astăzi, când noi Românii — ca și celelalte neamuri subjugate — ne-am convins definitiv, că nouă, ca Români, nu ne mai e posibilă existența în cadrele statului austro-ungar; noi cari în limbă, în cultură, în structura socială și în întreaga ființa noastră etnică și politică formăm un trup unic și nedespărțit cu toate celelalte părți constitutive ale națiunii române cerem cu voință nestrămutată încorporarea noastră la România liberă, pentru a forma împreună cu ea un singur stat național românesc, pe care îl vom zidi pe bazele celei mai înaintate democrații. Pentru acest ideal ne punem în cumpănă tot ce avem, viața și averea noastră, femeile și copii noștri, viața și fericirea urmașilor noștri. Și nu ne vom opri, până ce nu vom învinge, ori vom pieri.

A fost o vreme când ne-am fi mulțumit, siliți de împrejurări grele, și numai cu o „autonomie națională", cu toate că o autonomie are îndreptățire de a fi numai pentru minorități, pe când în Austro-Ungaria noi suntem majoritatea: națiunile nemaghiare și negermane.

Dar ne-am convins că în cadrele statului Austro-Ungar, orice concesii, orice legi, fie cât de drepte, orice garanții s'ar da, ori cât de serioase s'ar părea, vor fi tot minciuni, cari vor fi călcate în prima zi. Căci ar trebui înainte de toate să se schimbe firea

celor două neamuri stăpânitoare, pentru ca ele să renunțe la visurile lor de hegemonie absolută și de imperialism. Aceasta însă nu se va putea întâmpla până ce vor avea în mână puterea de stat cu tot aparatul ei: de armată, jandarmi, administrație și justiție, până ce vor avea la spatele lor militarismul și imperialismul german. Nu este țară, unde să existe atâtea legi, atât naționale cât și sociale, cari să fie călcate cu atâta ușurință și cinism, ca acolo. Legi frumoase s'au adus destule, cari au servit de paradă în fața democrațiilor străine, dar cari nici când nu s'au aplicat, ei totdeauna au fost eludate, în favorul națiunilor stăpânitoare și al aristocrației lor de sânge și bani.

Cerem deci incorporarea noastră la România, în numele dreptului fiecărei națiuni capabile de viață și în stare de a-și hotări singură soarta, de a-și alege singură statul și forma prin care voiește să se guverneze. In numele simțemintelor noastre adânc democratice apelăm pentru împlinirea acestui fundamental postulat al democrației, mai ales la sprijinul tinerei democrații rusești. Cu atât mai mult că această tânără democrație, în cele dintâi zile ale ei, prin cuvântul autorizat atât al sfatului deputaților, soldaților și lucrătorilor, în apelul lor către democrația lumei întregi, cât și prin al guvernului provizoriu, în manifestul lui din 27 Martie, a recunoscut sărbătorește dreptul națiunilor, de a-și hotărî singure soartea, fapt pentru care îi exprimăm adânca noastră recunoștință.

Cu atât mai mult, că această democrație prin aceleași organe ale ei a pus prima în practică acest principiu, prin declararea independenței statului polon și unirei tuturor Polonilor în un singur stat în cadrele hotarelor etnografice ale acestora.

Suntem adânc convinși că în acelaș mod echitabil va fi deslegată și chestia românească, ca și a celorlalte națiuni subjugate din Austro-Ungaria. Căci această monarhie austro-ungară nu e altceva, decât un conglomerat de țări răpite prin forța brutală, fără consimțământul națiunilor lor, cari n'au nimic comun cu națiunile ce le subjugă, decât ura ce-o

simt față de ele — ură, care va înceta numai odată cu căderea granițelor actuale.

Desmembrarea Austro-Ungariei ar însemna repararea, în numele democrației, a marei nedreptăți istorice, ce s'a făcut popoarelor, prin încătușarea lor de un tron sângeros și de o împărăție fără lege. Iar nedesmembrarea ei ar însemna că democrația recunoaște atotputernicia forței brutale, și că sancționează un trecut absolutist și feudal.

Și dacă pentru Polonia înviată s'a admis desmembrarea Austro-Ungariei și Germaniei, tot atât de categoric e imperativul acestei desmembrări, în fața democrației, când e vorba de atâtea popoare naționale-conștiente și dornice de viață independentă. Suntem adânc convinși, că în acest sens a înțeles și democrația rusească ideia de „autodeterminare" din chemarea ei, solidară și în aceste privințe cu democrația cea mai înaintată a Franței, Angliei și Italiei, precum și cu a Americei, exprimată prin glasul autorizat al generosului ei președinte, Wilson.

Soarta noastră viitoare nu o poate hotărî în granițele actuale un plebiscit. Teoreticește acesta ar fi îndreptățit, numai dacă nu ne-ar mărgini să hotărâm chestiuni ce ni-se impune, ci ne-ar da deplină libertate să ne alegem noi înșine acele idei și teze pe cari voim să le hotărâm In practică se poate oare închipui un plebiscit între națiunile subjugate până ce vor exista cadrele existente ale monarhiei, până ce națiunile dominante vor putea dispune de tot aparatul puterii de stat? Dar aceasta ar însemna teroare, nu plebiscit; aceasta ar însemna renunțarea la orice aspirațiuni, ori moartea. Se poate închipui oare în astfel de împrejurări, astfel de garanții, cari să nu fie călcate și eludate?

Avem dovezi foarte recente chiar, despre felul cum se înțelege acolo exprimarea liberei convingeri. Numai în anul acesta au fost executați peste 400 fruntași ai neamului nostru, iar câteva mii au fost aruncați în temniță, averile lor confiscate. Și aceasta numai pentru bănueli și pentrucă nu au voit să iscălească declarații de loialitate față de Habsburgi. Spre rușinea lui, statul unguresc a întrebuințat de

agent pentru acest scop pe trădătorul, de mult excomunicat de tot neamul românesc, pe metropolitul impus de ei şi nu voit de noi, Vasile Mangra. Prin ameninţări şi teroare a stors şi aderarea unei părţi a clerului nostru, mai ales înalt, care însuşi, încă în 1913, declarase în casa magnaţilor din Budapesta, că nu el reprezintă voinţa poporului român şi partidul naţional.

Şi au găsit şi unii, pe cari eram deprinşi, să-i vedem în fruntea luptelor noastre pentru naţiune şi libertate, şi cari puşi între alternativa: laşitate sau moarte, durere, au ales-o pe cea dintâiu, renegându-şi prin aceasta tot trecutul lor, desminţindu-şi toată viaţa lor politică de mai înainte.

Protestăm energic şi în faţă lumii întregi, ca acele declaraţii să fie considerate părerea şi voinţa neamului românesc din Austro-Ungaria.

Acea părere nu o exprimă laşii, ci o exprimă — aceasta vorbeşte mai lămurit şi înlocuieşte orice plebiscit — vădit istoria întregei noastre vieţi politice, începând cu ivirea Ungurilor în Europa, o exprimă răscoalele nenumărate ale ţăranilor noştri în contra asupritorilor lor de pământ, lege şi limbă; o exprimă revoluţia noastră din 1848 cu miile ei de martiri şi eroi. O exprimă programele politice-sociale ce le-am profesat în viaţă prin fapte, în scris şi cu vorba, în parlament şi în străinătate. O exprimă acei condamnaţi politici, cari au umplut închisorile justiţiei ungureşti. (Siberia noastră.) (Numai în Ungaria în deceniul până la 1908 au fost condamnati, după o statistică necomplectă 483 de inşi, la 123 de ani, plus amende de 150 mii de coroane.)

O exprimă acea mulţime fără nume a ţăranilor cari sufăr şi tac; acele mii de fericiţi, cari au putut rupe cordoanele din Carpaţi şi s-au refugiat în România, unde au intrat în armată şi au luptat şi au murit, împăcaţi, cel puţin, că nu mor pentru un popor ce i-a disprețuit şi urât numai, ci pentru un ideal.

O exprimă acele sute de spânzuraţi şi împuşcaţi, acele mii de noi condamnaţi, cari nu şi-au trădat idealul de frica baionetei.

In sfârşit o exprimăm noi, foştii prizonieri de războiu, cari îndată ce ni-s'a dat putinţa, am venit de bună voe la luptă şi la moarte. Noi, ofiţerii, aproape în totalitate aici, precum şi zecile de mii de soldaţi, acasă ţărani şi lucrători, fără multă carte, dar conştii de datoria lor naţională, noi, cari ne oferim braţul şi sângele nostru tânăr şi generos pentru întruparea idealului nostru. Sângele nostru nu se va vărsa înzădar. Credem ferm, că între viitoarele state fericite, naţionale şi democratice va fi şi România tuturor Românilor.

Datoria fiecărei democraţii adevărate va fi să ne ajute şi pe noi, ca şi pe toate popoarele subjugate în interesul chiar al democraţiei.

Darniţa, în 13/26 Aprilie 1917.

(Această adresă a fost iscălită de 250 de ofiţeri şi de 250 subofiţeri şi soldaţi, ca delegaţi ai corpului voluntarilor armatei române. Originalul a fost trimes preşedintelui guvernului provizoriu rusesc şi tuturor ţărilor aliate prin reprezentanţii lor din Rusia şi a apărut în toate ziarele mari.)

Organizarea de fapt a corpului, cu toată atmosfera mai prielnică în urma manifestărilor noastre, nu a progresat, căci după cum am amintit, guvernul român nu s'a gândit să încheie o convenţie cu cel rus. Abia Colonelul Pietraru a fost acela care se nizuia să o facă.

Colonelul Pietraru, cercetându-ne la Darniţa, şi văzând starea în care ne găseam, s'a convins, că ea nu mai poate să dăinuiască şi a trebuit să ne spuie din proprie iniţiativă un cuvânt hotărât. Astfel D-sa ne-a prezentat la 5 Martie 1917 un formular de angajament, redactat dimpreună cu D-l general Coandă, şeful misiunei militare române pe lângă Marele Cartier General rus, pe bazele unui vag proiect de organizare stabilit de Marele Stat Major român. Imi iau voie să vi-l citesc şi pe acesta:

ANGAJAMENT.

Subsemnaţii ofiţeri, subofiţeri şi soldaţi de naţionalitate română, declarăm pe onoare şi constiinţă, că voim să luptăm alături de armata română, pentru desrobirea ţărilor noastre de sub dominaţiunea austro-maghiară şi alipirea lor la România.

Prin acest angajament noi devenim ofiţeri, subofiţeri şi soldaţi români, cu aceleaşi drepturi şi datorii, ca şi cei din armata română. Timpul servit în armata austro-ungară, ca şi cel în calitate de prizonier ni-se va socoti la vechimea gradului nostru. Noi şi familiile noastre vom avea aceleaşi drepturi la pensiuni, ajutoare şi recompense ca şi ofiţerii, subofiţerii şi soldaţii români, luându-se în seamă şi timpul servit în armata austro-ungară şi cel în calitate de prizonier.

Din momentul subscrierii acestui angajament ne considerăm ca făcând parte din armata română şi prin urmare acei dintre noi, cari nu vor răspunde la chemare, vor fi consideraţi ca dezertori şi pedepsiţi conform legilor româneşti.

Tot astfel ni-se vor aplica toate dispoziţiunile legale şi regulamentare în vigoare în armata română

Dumnezeu să ne ajute, ca prin sângele nostru să ne desrobim ţările şi să facem România-Mare, unită într'un singur trup şi pe vecie.

Darniţa, la 5 Martie 1917 st. v.

După semnarea acestui angajament Colonelul Pietraru a plecat la Petrograd în scopul amintit, iar voluntarii s'au potolit pentru un moment, ca apoi, pe măsură ce timpul trecea, să se lase stăpâniţi din nou de nerăbdare, nesiguranţă şi îndoială. Abia la 5 Aprilie 1917, reuşeşte Colonelul Pietraru, prin intervenţia personală a D-lui Brătianu, primministru al României, să stoarcă dela Ministrul de război rus, Gucicov, promisiunea verbală de a permite recrutarea unui număr de 30 mii de voluntari, rămânând ca convenţia propriu zisă să se încheie ulterior cu marele stat major rus. Şi aici

citez, textual, cuvintele Colonelului Pietraru din raportul înaintat Ministerului de război, pentru a nu fi nevoit să spui ceia ce-mi dictează propria convingere. Iată ce zice Colonelul Pietraru: „după acestea a urmat noui şi repetate interveniri ale mele pe lângă marele stat major rus însoţite şi de intervenţia *cam târzie* a D-lui Ministru *Diamandi* (ministrul României la Petrograd) pe lângă noul şef de stat major rus, generalul Romanovsky."

Stăruinţele colonelului Pietraru nu au fost apreciate nici de generalul Romanovsky, deoarece nu i-a dat voie să recruteze din cei 120 mii prizonieri români decât un număr de 5 mii, în care voia să ne cuprindă şi pe noi, cei vreo 250 ofiţeri şi 1200 de subofiţeri, aflaţi la Darniţa. Afară de aceasta cereau ca acest număr de 5 mii să fie recrutat din circumscripţia militară a Moscovei, condiţie care tindea, dacă nu să zădărnicească, dar în orice caz să întârzie orice acţiune a Românilor. Căci ce alta ar fi însemnat această restricţiune, când noi aveam în întreaga Rusie zeci de mii de prizonieri cari s'au declarat gata să vie ca voluntari şi ei ne îndrumau în circumscripţia militară a Moscovei, unde poate în total nu aveam mai mult de 10 mii de prizonieri? Cu toate acestea colonelul Pietraru a primit şi propunerea aceasta, căci i-s'a dat ocazie să trimeată cel puţin pe voluntarii din Darniţa, cari aşteptau de opt luni trimiterea lor în ţară.

In ziua de 20 Mai au fost mutaţi ofiţerii din Darniţa la Kiev. Soldaţii au fost trimeşi mai înainte şi plasaţi la lucru, pe la diferite întreprinderi. După multe greutăţi am reuşit să obţinem în Kiev pentru birourile ce urmau să se înfiinţeze şi pentru otiţeri, liceul de fete din suburbiul Podoli, iar pentru soldaţi o cazarmă în Cetate. Cam în aceiaşi vreme au sosit dela Iaşi cele 6 comisiuni de recrutare şi un ofiţer de intendenţă, cerute de colonelul Pietraru cu luni în urmă. După

aceasta a început numai decât organizarea febrilă atât a birourilor, cât şi a echipării ofiţerilor şi trupei, prin instalarea de ateliere de croitorie şi cizmărie. In decurs de o săptămână, dela 25 Mai şi până la 3 Iunie 1917, au fost echipaţi complect 116 ofiţeri şi 1250 gradaţi şi soldaţi, care în ziua de 3 Iunie 1917 au şi fost porniţi cu un tren militar la Iaşi, unde au sosit în ziua de 6 Iunie 1917.

In sfârşit, oamenii din acest batalion, luptei cărora se poate mulţumi peste tot ideia înfiinţării unui corp de voluntari, după multe şi îndelungate mizerii şi încercări sufleteşti, au ajuns să aibă cea mai bine meritată satisfacţie, pentru avântul şi sufletul lor românesc. Elanul lor de însufleţire a răpit cu sine pentru o clipă şi pe Ruşii tulburaţi şi rătăciţi, pentru ca trecând Nistrul să fie primiţi şi îmbrăţişaţi cu cea mai frăţească dragoste, iar drumul lor să fie presărat cu flori.

Din multele scene mişcătoare, cari s'au petrecut pe pământul primitor al Basarabiei, reţin una singură, aceea când populaţiunea românească a Chişinăului, capitala Basarabiei, le oferă steagul treicolor şi chipul Mântuitorului, cel dintâi pentru luptă, cel de-al doilea pentru altarul catedralei din Sibiiu.

Suprema satisfaţie i-a fost rezervată acestui batalion, totuşi, la Iaşi, în ziua de 6 Iunie 1917.

Sosirea voluntarilor la Iaşi a provocat clipe, cari s'au întipărit pe vecie în inima capitalei Moldovei şi cari vor trebui, în interesul neamului, să se transmită din tată în fiu, şi din generaţie în generaţie.

Intru întâmpinarea acestui batalion, a eşit toată lumea oficială: D-l Vintilă Brătianu, ministru de război, generalii Prezan, Cristescu, Petala, Vlădescu, D-l Octavian Goga şi mulţi alţii, precum şi un regiment de vânători cu drapelul şi muzica în frunte.

Voluntarii debarcaţi din vagoane au fost primiţi cu urale nesfârşite. Lumea, asaltându-i, le strângea mâna

îl bătea cu flori. S'au rostit vorbiri, şi s'a făcut tot ceea ce se putea face într'o atmosferă de entuziasm delirant. Momentul culminant al înfrăţirei a fost când s'a dat libertate soldaţilor voluntari şi vânători să se îmbrăţişeze.

A doua zi a avut loc solemnitatea depunerii jurământului în câmpul liber, în prezenţa M. S Regelui Ferdinand, apoi defilarea voluntarilor şi a tuturor trupelor; iar după ameaz solemnitatea s'a terminat cu o mare adunare poporală, la care a luat parte membrii din guvern, reprezentanţii tuturor armatelor şi ţărilor aliate, precum şi toată suflarea românească care se găsea în acel moment la Iaşi. Un eveniment mai frumos şi mai important abia că se mai poate închipui în viaţa unui popor. Am citit undeva, ceea ce un ofiţer francez spunea despre aceste momente înălţătoare, că nu oricare popor este capabil de o asemenea explozie de sentimente, ca şi însufleţirea ce a văzut-o la Iaşi.

Numai solemnitatea în sine a fost considerată mai mult ca o bătălie câştigată, pentru că ea consfinţea unitatea noastră de aspiraţiuni şi unitatea de credinţă a tuturor Românilor.

Am convingerea nestrămutată, că acest eveniment a sprijinit mai mult ca oricare altul tratatul nostru de alianţă cu străinătatea.

Doamnelor şi Domnilor,

Deşi am promis la începutul conferinţei, că vă voi vorbi despre organizarea corpului voluntarilor, în cele spuse până acuma v'am purtat cu povestirea urmărind soarta primului batalion, arătând însemnătatea trecerei lui pe pământul României. Era necesar acest lucru, deoarece în orice acţiune prima şi cea mai mare importanţă o are *ideia* şi numai în al doilea rând urmează

modul ei de execuţie. Dacă *ideia*, acest stimulent permanent există, atunci nici un fel de obstacole nu pot impiedeca executarea ei.

In cele ce urmează voi căuta să arăt măsura în care am reuşit să servim această ideie, în imprejurările într'adevăr foarte grele pentru noi, Românii.

Am amintit, că marele stat major rus nu ne-a dat voie să recrutăm din întreaga Rusie, ci numai din circumscripţia militară a Moscovei, un număr de 5 mii de voluntari. In faţa acestei situaţii colonelul Pietraru a trimis toate cele 6 comisiuni de recrutare în această circumscripţie, formând în diferite centre ale ei câmpuri de concentrare, unde voluntarii înscrişi erau echipaţi şi trimişi în ţară.

Dar cum numărul prizonierilor români era redus în această circumscripţie, şi cum autorităţile militare ruse aveau o atitudine vădit reavoitoare, iar patronii fabricelor şi proprietarii de moşii au urcat lefurile lucrătorilor, mai apoi ameninţările de tot felul, pe care le făceau Ungurii şi Nemţii, — spunând că li-se va confisca averea şi spânzura familia — puneau pe prizonierii români pe gânduri. Cel mai mare obstacol a fost, totuşi, neglijenţa condamnabilă din primii 2 ani ai războiului, astfel că, în multe locuri, prizonierii întrebau — cu drept cuvânt — de ce se arătau comisiile atât de târziu.

In timpul dela 27 Iunie, până la 20 August 1917, timpul cât au lucrat comisiunile în circumscripţia Moscovei, nu am putut recruta mai mult ca 1500 de voluntari, trimeşi direct la Iaşi.

Deodată cu trimiterea comisiunilor în Rusia s'a înfiinţat la Kiev şi un organ de propagandă, ziarul „România Mare.“ Din acest ziar prizonierii din întreaga Rusie au prins repede veste de înfiinţarea Corpului. Cei cari se anunţaseră încă la declararea de război a Ro-

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ

mâniei, ne trimiteau scrisori desperate, căci ajunseseră într'o situație insuportabilă, ținuți fiind în lagăr la olaltă cu Ungurii și Austriecii. Comandamentele ruse vedeau cu ochi buni cum Ungurii și Austriecii căutau să-i terorizeze pe Români, pentru sentimentele lor românești.

A fost un caz în regiunea Donului, când un voluntar, atacat de Unguri și-a făcut loc cu cuțitul, curmând viața unui prizonier ungur, ca să poată veni la Kiev. Acest caz ni-l'a relatat locot. Ioan Robu, actualmente primar al orașului Arad.

Bineînțeles, aceste greutăți se refereau mai ales la soldați, căci oamenii inteligenți, dacă știau și limba rusă, puteau ei să ia conducerea lagărelor rusești, cum am avut atâtea cazuri.

Rămâne însă totuși cert, că restricțiunile de tot felul împiedecau ca acțiunea noastră să ia proporțiile dorite.

Colonelul Pietraru a înțeles dela început situația și într'adevăr, cu o rară energie, a depus toată munca să obțină recrutarea voluntarilor din întreaga Rusie și ca voluntarii să fie trimiși direct la Kiev, să-i scoatem astfel de sub orice altă influință D-sa a cerut concentrarea tuturor prizonierilor români în câteva guvernamânte din Ucraina și multe altele, din cari, firește, nu multe s'au obținut. Abia la 22 August 1917 Ataşatul militar la Petrogad, anunță Corpul din Kiev că, marele stat major rus a permis, însfârșit, recrutarea celor 30 mii de voluntari promiși în primăvara anului. Ca intervențiile noastre din Kiev să aibă efect în toate direcțiile și ca activitatea noastră să fie controlată, mai ales în ce privește numărul voluntarilor, a fost ataşat de către marele stat major rus pe lângă comandamentul Corpului nostru, pe comandantul de brigadă, Generalul Larionoff. Abia dela această dată, adică 22 August 1917, se poate vorbi de o recrutare serioasă și sistematică. Afară de cele 6 co-

1843/28

misiuni trimise mai de mult, s'au mai delegat şi ofiţeri singuratici acolo de unde ne veneau reclamaţiuni.

Firește, cu toate ordinele dela Petrograd, fabricanţii şi proprietarii nu erau nici acuma dispuşi să renunţe la cei mai buni lucrători ai lor. Înţeleşi cu comandamentele garnizoanelor, ei au făcut tot ce le-a stat în putinţă să-şi asigure munca ieftină ce le-o presta braţele vânjoase ale Românului. Cu toate acestea, acţiunea noastră începuse să dea rezultatele cele mai satisfăcătoare. Ea a devenit îndeobşte cunoscută şi la birourile noastre din Kiev curgeau mii şi mii de scrisori din infinitul marei Rusii, în care istoricul va găsi izvor inepuizabil de a aprecia frumuseţea sufletului şi patriotismului Românilor.

Imi iau voie să vă citesc pe cea mai frumoasă scrisoare din câte mi-au trecut prin mână. Este scrisoarea lui Augustin Roşianu din fostul regiment 50 de Infanterie Alba-Iulia, pe care a trimis-o de pe coastele Murmanului direct Ministerului de Război, unde ea a plăcut atât de mult, încât ne-a venit ordin special, ca imediat să eliberăm pe acest brav Român şi să-l trimitem în Moldova.

Iată scrisoarea:

Pongoma 6/1917.

Domnule Ministru de război român V. Brătianu

ROMÂNIA.

„Eu Augustin Roşianu din comuna Joajul de sus poşta Teiuş fostam soldat austriac la al 50-lea Infanterie Regiment din Alba-Iulia Transilvania.

Deci viu (să vă aduc) la cunoştinţă, că foarte multe întrebări eu am făcut din luna lui Ianuarie anul de faţă pi la toţi comandanţii ce i-am văzut şi i-am întâlnitu pe aicea prin Rusia şi am trimes cărţi şi la consulul D-voastră din Petrograd şi pi la tipografiile româneşti de prin Basarabia. Rugatu-neam

în tot felul, ca să ne dea sfatul şi îndrumare cum să putem ajunge ca de bună voie soldaţi în armata română, şi până astazi nici un răspuns nu am primit dela nimenea. Şi nu mă pot odihni în gândul meu şi dorinţa mea cea mare faţă de neamul nostru şi patria noastră românească. Cât ştiu eu adevărul, că în zilele de faţă ce se petrece în lume, este mare luptă de braţe luptătoare contra duşmanilor noştri, cari caută să ne nimicească. Şi acuma m-am hotărît eu singur să mă adeveresc la înalta faţă al Excelenţei sale Brătianu şi la înalta căpetenie de război român, cu câteva rugări.

1. Mă rog să faci înştiinţare la înalta căpetenie a Rusiei să mă elibereze din prizonieri şi să mă lase a veni în armata română.

2. Şi de domnul Excelenţa Sa Brătianu să mă primească ca un fiu al patriei şi al neamului sub comanda sa rumânească, că eu voi fi cel mai bun supus şi ascultător al patriei rumâne, după ştiinta şi puterea mea.

3. Şi dacă nu se poate implini din ceva cauză dorinţa mea ca să vin în persoană ajutor D-voastră mă rog să i-mi trimiteţi o adresă curată, că la ce adresă şi unde primiţi D-voastră împrumutul de războiu dela ţăranii români, că şi eu de astăzi înainte voiesc cu din cât am putere după sudoarea mea de un an de zile prizioner şi după munca mea din cei 70 copeci la zi să mă şi îmbrac din ei, adecă vesminte de trebuinţă pentru mine am adunat 75 ruble şi din acestea de bună voia mea dau 50 ruble împrumut statului nostru românesc.

4. Şi dacă nu voiţi ca împrumutu de războiu să primiţi dela mine, vă rog daţimi adresa dela crucea roşie românească ca săi trimet acolo ajutorul fraţilor mei români, care şau vărsat sângele şi sau nenorocit pentru mine cel din Transilvania să mă elibereze. Mai departe mă rogu fiva aminte din mica mea epistolă care eu am scris-o, cu cel mai curat scopu şi gând, căci cum aşi putea eu să vă ajut în ziua de astăzi la necontenita muncă a Domniilor voastre care o aveţi de faţă şi cu în alt chip şi pri-

vinţă afară din ce eu am scris nu ştiu şi nu vă pot ajuta fără numai aşa.

5. Şi vă scriu drept ca să ştiti, că scopul meu şi la sute şi mii de fraţi români prizonieri din Rusia este. Căci dacă nu vom putea ajunge noi cu ori şi ce scop de ajutor la D-voastră, noi când se va pune pace în toată lumea, noi vom veni în acel teritor pământ unde va stăpâni România. Dară unde va stăpâni duşmanul nostru, până ne stă capul în sus niciodată nu vom intra şi mai ales eu unul nici decum în veci. Şi dacă nu ne veţi voi să ne primiţi pe pământul românesc, vom rămânea aicea şi apoi mulţi vor trece în America, dar să ne mai stăpânească Austro-Ungaria, niciodată.

Căci slab român va fi acela care să încrede că ungurii vor da dreptul naţional, fără ştiu că cu acele drepturi vom fi cu mult mai rău decum a fost, dacă Transilvania nu va fi luată de Rumânia.

Dară Dumnezeu să vă ajute în gândul şi scopul pe care îl aveţi.

Trăiască România şi întovărăşiţii ei.

Augustin Roşianu

Prizonier din Transilvania azi în Rusia.

Iată adresa de unde puteţi să ne aflaţi, că unde eu locuiesc Augustin Roşianu Nr. 79833 Murman Jelezna Doroga 3 Distanţii 2 Cisela. Pongoma. Archangelskaia Gubernia Rusia. Cuzina.

Şi dacă voiţi a face rugare pentru mine ca să vin dela această adresă mă puteţi căpăta mai sigur. Iar dacă voiţi am trimite răspuns pe această adresă să trimiteţi.

Şi trimiteţi-mi şi un număr de jurnale ca să ştiu ce se petrece în România, căci eu voi plăti abonamentul."

După ordinul dat de marele stat major rus, că acțiunea noastră o putem întinde asupra întregei Rusii, comisiunile au fost desființate, urmând ca fiecare membru din comisie să lucreze independent. Numărul propagandiștilor a fost sporit încă cu 10, înființându-se, alături de corpul voluntarilor, un serviciu aparte, sub denumirea de „Serviciul prizonierilor români în Rusia", care deși nu avea misiunea propriu zisă de a recruta, totuși, o făcea și pe aceasta.

La Kiev s'a obținut dela Comandamentul rus 2 bărăci mari, pentru încazarmarea soldaților, iar dela intendența rusă 30 mii de echipamente.

După aceste pregătiri acțiunea noastră a început să dea cele mai frumoase rezultate. In lagărul din Kiev ne soseau zilnic 200 voluntari. Abia echipam un batalion și-l expediam și altul îi urmă. Deodată, însă, la 23 Octomvrie 1917, un ordin telegrafic oprește recrutarea voluntarilor. Deși la început Col. Pietraru, hotărât să nu execute acest ordin, a cerut, totuși, confirmarea lui dela Marele stat major român și numai după aceia l-a transmis propagandiștilor. Dela intendența rusă obținusem însă 30 de mii efecte. Și cum recrutarea s'a oprit, comandamentul corpului s'a gândit că este mai bine să le trimeată în țară, pentru trebuințele armatei române. Astfel am compus un tren cu echipament nou și l-am expediat la Iași, unde au fost predat Marelui stat major român. Asemenea transpoarte s'au făcut și cu alimente.

In timpul dela 26—30 Octomvrie 1917 a izbucnit la Petrograd a doua revoluție, cea socială sau bolșevică, care și-a avut repercursiunea ei până la Kiev. In primele zile ale lui Noemvrie Ucrainenii au pus stăpânire pe orașul Kiev și au început să organizeze republica ucraineană. La ucrainenii deveniți stăpâni pe situație am întâmpinat o largă înțelegere pentru problema românească. Nu ni-s'a refuzat nici o cerere. Văzând aceste

împrejurări prielnice şi având şi ordinul Ministerului de război, s'a reluat acţiunea recrutării voluntarilor, care ştire, însă, nu a parvenit tuturor propagandiştilor, căci bolşevicii înaintau necontenit şi dezorganizau. In ultimele zile ale lui Decemvrie 1917 frontul bolşevic se apropia tot mai mult de Kiev, astfel încât abia prin curieri speciali mai puteam comunica cu ofiţerii noştri delegaţi.

In faţa acestei situaţii acţiunea noastră a trebuit din nou întreruptă. Şi ca să scăpăm pe ofiţerii şi voluntarii din restul Rusiei de maltratările bolşevicilor, li-s'a dat ordin să se ducă la Novocercawsc pe Don, regiune unde bolşevicilor li-se făcea front puternic de către cazaci şi unde se concentrau toate elementele ostile bolşevismului.

Pentru ofiţerii şi voluntarii din Kiev comandamentul Corpului a cerut Ministerului de război să aprobe mutarea la Chişinău, în Basarabia. Această mutare nu s'a mai putut face, deoarece luptele se apropiau tot mai mult de Kiev, iar în Basarabia a început războiul româno-bolşevic. In 15 Ianuarie 1918 luptele se dedeau între ucraineni şi bolşevici pe străzile oraşului Kiev, iar în ziua de 26 Ianuarie 1918, după un asediu de 11 zile, faimosul colonel de jandarmi, Muraviev, a întrat în fruntea armatelor bolşevice în Kiev. Cu aceasta şi soarta acţiunei noastre a fost definitiv pecetluită. Toate depozitele noastre din cetatea Kievului au fost devastate, iar cei vreo 500 de voluntari cari erau în lagăr, s'au travestit iarăşi în prizonieri, ca să scape de furia bolşevicilor. Acelaş lucru l-am făcut şi noi ofiţerii birourilor în frunte cu Colonelul Pietraru şi cu D-l General Coandă. La intrarea bolşevicilor în oraş, căutând comandamentul corpului voluntarilor, n'au găsit decât funcţionari civili, îmbrăcaţi ruseşte, spunânduli-se că corpul voluntarilor s'a mutat de mult la Iaşi. Archiva Corpului, precum şi o însemnată sumă de bani, a fost depusă la consulatul norvegian, iar o altă parte am as-

cuns-o sub pragul uşei biroului. La câteva zile, după ce am făcut cu bolşevicii puţină cunoştinţă, am scos banii atât dela consulul norvegian, cât şi cei de sub prag şi prin curieri speciali am trimes tuturor ofiţerilor care se găseau în delegaţie în Rusia. Iar mai târziu, după ce ne cunoscuserăm binişor cu bolşevicii, am pus în funcţiune maşinele de scris, am fabricat fel de fel de documente, în ruseşte, pregătindu-ne astfel pentru înfruntarea marelui nostru dezastru. De pildă, într'un certificat ce li-s'a dat, se spunea că, au dreptul să călătorească, fără plată, pe toate liniile ferate ruseşti, şi cu acest document au călătorit în adevăr fără să plătească, toţi ofiţerii dela birourile din Kiev până la sosirea lor la Iaşi.

In aşteptarea noastră la Kiev să înceteze luptele pe frontul românesc şi să putem trece în Basarabia, deodată vine vestea, că Ucrainenii s'au aliat cu Austriecii şi Germanii şi că sunt în marş spre Kiev. In faţa acestor stări, evident că nu mai puteam rămâne nici un moment în Kiev, deoarece la Germani şi la Austrieci, nu mai aveam situaţie internaţională. Comandamentul Corpului a luat hotărârea să ne expedieze încă înainte de a fi sosit Austriecii la Kiev. Fiecărui ofiţer i-s'a dat un avans de 1000 de ruble, iar soldaţilor hrana în bani pe 15 zile, cu ordinul de a merge în Basarabia, de fapt însă în lumea largă, într'un viitor necunoscut. In ziua de 20 Februarie, cu vre-o câteva zile înainte de intrarea Ungurilor şi Nemţilor în Kiev, am părăsit oraşul cei vre-o 15 ofiţeri şi 500 de soldaţi, sosind la Chişinău şi Iaşi, unul mai de vreme, altul mai târziu, după mai multe sau mai puţine mizerii, după cum au avut noroc.

Aici trebuie să amintesc un lucru foarte interesant, anume, felul cum au evoluat oamenii noştri, chiar şi simplii soldaţi. Mulţi din ei văzându-se cu 30 de ruble

în buzunar şi cu marele necunoscut în faţă, nici nu au mai părăsit Kievul. Mai târziu, sub ocupaţia germano-austrică a Kievului, mi-a fost dat să văd în gara din Kiev, alături de un soldat german, un soldat voluntar în haine de poliţist ucrainean. Când m'a văzut şi recunoscut a înmărmu it bietul om. Profitând de un moment, când Germanul era ocupat în altă parte, a venit la mine şi m'a rugat să nu-l fradez, spunându-mi că de 2 luni face serviciu alături de German. Veţi înţelege uşor, Doamnelor şi Domnilor, că nu aveam nici un motiv să fac una ca asta, precum nici el nu avea faţă de mine, căci nenorocirea noastră era egală şi comună.

Ar mai urma să vă expun în cifre rezultatul organizării corpului voluntarilor în Rusia.

Dela data de 3 Iunie 1917, până la 2 Ianuarie 1918, au fost trimise în Moldova 11 batalioane, cu un efectiv total de 317 ofiţeri şi 8261 soldaţi. In Rusia, la diferitele depozite militare ale armatei române, făceau serviciu de pază 22 ofiţeri şi 1400 soldaţi. In total, deci, făceau parte din Corp 396 ofiţeri şi 9721 soldaţi. Alţi vre-o 2 mii de soldaţi angajaţi au rămas în Rusia, deoarece în urma evenimentelor transportarea lor nu a mai fost posibilă. Incetul cu încetul s'au strecurat prin frontul german la Chişinău şi Iaşi.

Inainte de a încheia expunerile mele găsesc necesar să citez o parte din concluziunile la care a ajuns Colonelul Pietraru, şeful de stat major al acestui Corp, care în această calitate, cât şi fiind român din vechiul regat, este cel mai competent să-şi spună părerea în ce priveşte Corpul voluntarilor. Iată ce zice Colonelul Pietraru în raportul său înaintat Ministerului de război, după desfiinţarea Corpului:

„Aş putea zice că, acţiunea noastră de propagandă, pentru recrutarea de voluntari, începută pe o scară foarte restrinsă la 25 Iulie 1917, intră în plină

activitate la 22 August 1917 şi se termină la 14 Noemvrie 1917, când din ordinul D-lui Ministru de război, am oprit adunarea voluntarilor la Kiev.

In acest scurt timp, de trei luni şi jumătate, sau mai bine zis de două luni şi jumătate, au fost trimeşi în ţară 374 ofţeri şi 8261 soldaţi, iar în Rusia a rămas la lucru la depozite sau la Kiev gata de pornire în ţară încă 22 ofiţeri şi 1460 soldaţi. In total dar am angajat în Rusia 396 ofiţeri şi 9721 soldaţi din cifra c. a. 120 de mii prizonieri de origine română (după cum o dă statistica marelui stat major rus) adecă o proporţie de 8.43%.

Este un rezultat foarte satisfăcător şi de care ţara şi neamul românesc trebuie să fie mândri. Cu mijloace foarte reduse, am întrebuinţat numai circa 35 ofţeri şi 130 subofiţeri şi soldaţi recrutori, în un timp foarte scurt (trei luni şi jumătate), pe timpuri atât de grele. In Rusia noi am adunat un total de 10117 voluntari, adecă o proporţie de 8,43%, pe când celelalte naţionalităţi, care luptau pentru aceleaşi aspiraţiuni, deşi intrate de mult timp în război, au dat rezultate mai slabe.

Cei dintâi care vin în ordine după noi sunt Cehii. Ei au început acţiunea cu mult înaintea noastră, au avut mijloace financiare mult superioare, datorite sprijinului ce-l aveau dela toţi prizonierii lor şi dela numeroşii bogătaşi aşezaţi demult în Rusia, au întrebuinţat în medie 200 propagandişti în toată Rusia şi totuşi n'au adunat decât 2 Divizii de Infanterie á câte 4 Regimente de 3 mii de oameni. adecă în total 24 mii de oameni şi ceiace faţă de numărul de prizonieri aflaţi în Rusia de cel puţin 300 mii oameni, dă numai o proporţie de 8%.

Jugoslavii nu au adunat decât 3 Brigăzi de Infanterie, de un efectiv total de circa 15000 oameni, deşi acţiunea lor a durat mai bine de 2 ani şi a avut mai ales în timpul imperiului sprijinul puternic al ţarismului ca şi al aliaţilor francezi.

La un total de circa 200 mii prizonieri Jugoslavii nu dau decât un procent de 7½.

Polonii, cari aveau ca masă de recrutare nu numai pe Polonii din Austro-Ungaria, dar încă şi pe cei

din Rusia, nu formaseră — după spusele lor — decât 3 Divizii de infanterie.

Nu mai vorbesc de rezultatele absolut neînsemnate de Italieni şi Francezi (pentru cei din Alsacia-Lorena).

Toate aceste arată că, punând în cumpănă diferitele elemente (timp, bani greutăţi de învins, cifra totală a prizonierilor) *noi suntem în fruntea tuturor şi chiar la o bună distanţă de toţi.*

Aceasta, desigur, se datoreşte în primul rând sentimentului puternic naţional care este în inima tuturor fraţilor noştri din Transilvania, Banat şi Bucovina şi voinţei lor de a se uni cu România. Se datoreşte, în al doilea rând sforţării tuturor agenţilor noştri de propagandă, ca şi măsurilor luate pentru organizarea propadandei, adunarea şi echiparea voluntarilor.

Din punct de vedere moral am obţinut astfel rezultate admirabile, căci manifestarea aceasta puternică a fraţilor noştri de dincolo de Carpaţi, a arătat tuturor marilor noştri aliaţi că, lupta României pentru a se uni cu ţările locuite de Românii de dincolo de Carpaţi, nu era o luptă de anexiune care se hotărăşte de cabinete şi diplomaţie, sprijinită pe forţa armată, cât mai ales voinţa puternică manifestată a unor fraţi despărţiţi prin vitregia vremurilor şi răutatea vecinilor, de a se uni la un loc cu toate greutăţile prin cari vor trece. Este aci o puternică manifestare a dreptului la viaţă liberă naţională, care a fost văzută şi judecată la justa ei valoare, nu numai de Ruşi, dar încă, şi mai ales de numeroşii reprezentanţi aflaţi in Rusia, din partea aliaţilor noştri: Francezi, Englezi, Italieni, Belgieni, Sârbi, Cehi şi Poloni.

Oricare ar fi greutăţile actuale, datorite unor împrejurări absolut neprevăzute, cauza noastră dreaptă stă astfel bine în picioare în faţa lumei civilizate şi, de sigur, mai de vreme sau mai târziu, va primi rezolvarea cuvenită.

Din acest punct de vedere recrutarea voluntarilor noştri, tocmai în momente de puternică zguduire prin care trecea Rusia şi a principiului reclamat de revoluţia rusă de „Samoopredielienie“ (dreptul popoarelor de a hotarî singure de soarta lor) a fost un mare suc-

ces pentru noi şi ne-a asigurat în viitor împlinirea dreptelor noastre revindicări.

Tot aşa de puternică a fost şi acţiunea noastră de legătură între statul român şi toţi acei prizonieri risipiţi prin toată Rusia. Este destul să reamintesc cifra de 3500 scrisori ce s'au primit la Serviciul central din toate colţurile Rusiei şi aceasta cu greutatea unei poşte foarte neregulate, a luptelor de tot felul, prin urmare atâtor pierderi de corespondinţe. Acţiunea prinsese bune rădăcini şi toţi fraţii noştri vedeau cum statul român, un bun părinte, care se interesează de soarta lor şi ajută cu tot ce poate pentru a le uşura traiul prin imensităţile Rusiei şi în durerile unei pribegii aşa de îndelungate.

Şi pe această cale, care trebuia să fie urmată prin o declaraţie scrisă a tuturor acelora care, dacă nu putea veni ca voluntari, înţelegeau totuşi să scuture jugul austro-ungar şi să se unească cu România. Şi pe această cale, prin urmare, pregătisem în Rusia o atmosferă plină de frumoase speranţe pentru ziua de mâine.

Aquila drapelelor române cu durere îşi strînge aripile, nu pentru a adormi, dar pentru a se reculege şi a-le deschide apoi cu mai multă putere, zburând până la aşa înălţimi în azurul cerului, încât să acopere pe toţi ai ei şi să sperie pe toţi vrăjmaşii de mânie ai neamului românesc."

Iaşi, în 2 Aprilie 1918.

Colonel în rezervă C. G. PIETRARU.

Dacă acţiunea noastră a fost luată în seamă de aliaţii cari priveau dela distanţă, cu atât mai mult trebuia să fie apreciată de aceia sub ochii cărora se petrecea. Am avut suprema mângâere să aud în catedrala din Kiev, în Sofiiskii Sabor, cum octogenarul Mitropolit de acolo, în predica de Crăciun, aducea ca exemplu credincioşilor săi rătăciţi pe Români, pe care îi vedea alergând din toate unghiurile Rusiei să-şi apere legea şi neamul.

Alături de această apreciere a streinilor era firesc ca, asupra fraților de un sânge influința patriotică a Ardelenilor și Bănățenilor să fie determinătoare. Mă gândesc la frații noștri Basarabeni, cari până în preajma războiului mondial aproape nu cunoșteau ce este naționalismul. Sub influința voluntarilor din Darnița a încolțit această frumoasă floare, necunoscută pe pământul de altfel blagoslovit al Basarabiei. Studenții și studentele dela Universitatea din Kiev, prin contactul cu voluntarii, s'au făcut apostolii cauzei românești în Basarabia. Nu se va putea tăgădui niciodată meritul voluntarilor de a fi fost primii semănători de idei în rândurile acestor Basarabeni.

Câtă dragoste au prins frații Basarabeni de voluntarii din Darnița, reiese din o scrisoare trimisă într'un buchet de flori în ziua de Paști a anului 1917. Iată ce spun în această scrisoare:

> *„Florile pe cari le aveți în fața voastră, nu reprezintă altceva de cât sufletele noastre, inimile Basarabenilor, cari au înflorit azi, pentru a duce luptă contra vântului, ce bate de veacuri. Azi ele vă spun, că voi sunteți aceia, cari ați întins brațul peste Prut și Carpați, surorei voastre, Basarabia, arătându-ne calea mântuirei. Voi sunteți aceia cari ați sădit în sufletele noastre sămânța idealului național. Pe voi vă asigurăm că ea va fi udată cu sudoarea muncii noastre, spre biruință. Studenții și studentele basarabene din Kiev (Rusia), vă urează cu ocazia sfintelor serbători a Paștilor (2/14 April 1917) să trăiți întru mulți ani!“*

Această dragoste, purtată din gură în gură, a ajuns și în interiorul Basarabiei încât, având republica basarabeană nevoe de ajutor, s'a gândit în primul rând la voluntari. Iată scrisoarea în acest sens a primului guvern basarabean, adresată guvernului român la 21 Decemvrie 1917:

DOMNULUI MINISTRU DE RĂZBOI AL ROMÂNIEI,

Conform hotărîrei Consiliului Directorilor Generali ai Republicei Moldoveneşti, Vă rugăm să binevoiţi a dispune trimiterea în Kişinău a unui regiment ardelenesc cu posibilă urgenţă.

Totodată Vă rugăm să ordonaţi, că acest regiment să steie la dispoziţia directoratului Republicei Moldoveneşti.

Kişinău, la 21 Decemvrie 1917.

Preşedintele consiliului . . .

Directorul general de externe . . .

Directorul general de interne . . .

In locul trupelor ardelene, guvernul român a hotărât să intre în Basarabia cu armatele române ale regatului, pentru a accelera evenimentele.

Dar influinţa Transilvănenilor în istoria Basarabiei este cu mult mai mare, cu mult mai importantă, decât să intre în modestele noastre cadre. Credem că se va găsi omul care să o trateze după merit.

*

Şi acum, Doamnelor şi Domnilor, departe de a avea pretenţia să fi atins toate evenimentele unor nobile şi patriotice sbuciumări, am ajuns, totuşi, la sfârşitul conferinţei. Nu numai eu, dar cred că nimeni nu ar fi în stare să cuprindă în cadrele unei conferinţe, şi nici chiar în volume, tot ceea ce s'a petrecut în sufletele cât şi acţiunile noastre în aceşti ani. Căci, să mă credeţi, că cei patru ani cari au format obiectul desvoltării mele de astăzi, nu au fost patru ani obişnuiţi din viaţa unui om, ci au fost o viaţă întreagă, cu epizoade din cele mai variate, în formă şi proporţii cu cari nu erau deprinse firea şi educaţia unui popor trăit într'o sclăvie atât de indelungată ca noi. Ar trebui ca, cei cari am luat parte

BIBLIOT

la aceste evenimente, să contribuim fiecare cu crâmpeie din sufletul şi viaţa sa, şi numai apoi să credem că am lăsat un tablou fidel al avântului generaţiei de astăzi. Noi, cei cari am trecut prin aceste evenimente, va trebui să ne mulţumim cu legătura aceia tainică sufletească, rezultată pe urma lor. In împrejurările prin cari trecem trebue să ne mulţumim şi cu atâta. Nici nu vă puteţi da seama, Doamnelor şi Domnilor, câtă bucurie, câtă mângăere simte fiecare din noi, când căile vieţii fac să ne întâlnim aceia cari, la 30 de ani, am trecut prin toate emoţiile şi experienţele unei vieţi întregi. Nu exagerez când afirm că, restul vieţii noastre, puţine surprinderi ne mai poate aduce. Şi aceasta se referă nu numai la noi, intelectualii, ci şi la ţăranii, foşti voluntari.

Iată un exemplu:

Acum două săptămâni, în inspecţia ce am făcut-o în valea Almăjului, mi-s'a prezentat Gligore Cărăba, subprimarul comunei Dâlboşeţ, fost soldat în Corpul voluntarilor. Ca foşti camarazi l'am întrebat cum îi merge în noua stare de lucruri. Răspunsul i-a fost că, nu prea bine. Dar ce are aface, căci ştia demult că soarta noastră este să fim voluntari până la şaptezeci de ani.

Am căutat să-l întăresc în această convingere şi mândrie a lui, pentru că este şi convingerea şi mândria mea.

H. 13. H
169/80
ANTICARIAT - REŞIŢA
CENTRUL DE LIBRĂRII REŞIŢA
LIBRĂRIA Nr. 2 REŞIŢA